

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 11 mars 1921, kl. 2 e. m.

*Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5,
i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl.
Maj:t angående anordnande genom statens försorg av
tillverkning utav tegel m. m.*

Uti en inom andra kammaren av herr *Paulsen* väckt till utskottet remitterad motion, nr 144, har yrkats, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t skyndsamt tackes låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till igångsättande av tegeltillverkning och avverkning och förädling av staten tillhörig skog till byggnadsmateriel, samt så snart nämnda tillverkning och förädling kommit i gång även försäljning av desamma till betydligt lägre priser än nu gälla». Såsom motivering till det gjorda yrkandet har anförts bl. a. följande: *Motionen.*

»Då de arbetslösa skara alltjämt växer, och då byggnadsverksamheten även alltjämt ligger nere, samt då, såvitt jag kan se, inga andra medel hjälpa att åter få byggnadsverksamheten i gång än genom nedbringande av priserna på byggnadsmateriel, synes mig enda medlet att nå detta mål vara, att staten genom ett direkt ingripande nedbringar dessa priser.

Min mening är alltså, att staten skulle tillverka och försälja byggnadsmateriel — i synnerhet tegel och timmer — till betydligt lägre priser än desamma nu kunna erhållas för, även om staten skulle satsa stora summor härför.

Dessa medel, som staten härigenom skulle få lägga ut för dessa ändamål, bliva enligt min mening icke utkastade, utan endast mycket väl placerade, ty de komma ju genast — så snart arbetena igångsättas — att bereda människors arbete, och framdeles komma de att giva bostäder åt trångbodda och husvilla

människor, och jag skulle tro, att de längre fram i tiden även skulle komma att giva ränta.

Detta är, så synes det mig, enda sättet att få i gång byggnadsverksamhet av större omfattning, på samma gång man genom densammias igångsättande i betydande grad motarbetar arbetslösheten.»

Utskottet.

Utskottet är ense med motionären därom, att de förhållanden, som synas ha föranlett motionen, nämligen arbetslösheten och bostadsbristen, böra föranleda statsmakternas livliga uppmärksamhet och ingripande, därvid även ekonomiska uppoffringar äro motiverade. Motionärens förslag går ut på, att staten för att få byggnadsarbete i gång skulle själv tillverka byggnadsmateriel, förnämligast tegel och trävaror, samt försälja byggnadsmaterielen för billigt pris. Det synes vara motionärens mening, att staten härvid icke skulle bereda sig full gottgörelse för produktionskostnaderna, utan att statsunderstöd skulle utgå i den form, att byggnadsmateriel försåldes till underpris. Utskottet kan för sin del icke undgå att finna den föreslagna formen för understöd mindre lycklig. Det torde knappast vara möjligt att på denna väg kunna målmedvetet understödja byggnadsverksamheten samt därvid träffa de behov, där understöd bäst erfordras. Givetvis skulle också ett statligt ingripande i form av försäljning till underpris av byggnadsvaror vålla stagnation inom den privata verksamheten på samma områden. Härav skulle i sin tur följa ökad arbetslöshet eller just vad motionären velat undvika. Utskottet får erinra, att staten redan kraftigt ingripit mot arbetslösheten genom särskilda anslag till dennas bekämpande samt mot bostadsbristen genom anslag och lån till främjande av bostadsproduktionen. Enligt utskottets mening bör en fortsatt verksamhet på nu angivna sätt vara att föredraga framför den av motionären föreslagna metoden att staten skulle anslå medel för att bli i tillfälle att försälja byggnadsmateriel under produktionskostnaderna.

Utskottet har emellertid med anledning av motionens innehåll ansett sig böra ingå på förutsättningarna för en statlig verksamhet i avseende på tillverkning av tegel och trävaror för byggnadsändamål, därvid utskottet dock förutsätter, att vid försäljning skall erhållas full gottgörelse för kostnaderna. Det bör emellertid genast anmärkas, att förhållandena gestalta sig väsentligt annorlunda, då det gäller tegel och då det gäller trävaror.

Fråga om verksamhet från det allmännas sida för tillverkning av tegel har föregående år varit föremål för behandling inom Stockholms stadsfullmäktige, varom nedanstående uppgifter torde vara av intresse.

En på grund av motion inom Stockholms stadsfullmäktige tillsatt kommitté föreslog i ett den 29 december 1919 avgivet betänkande med tre röster mot två förvärv för kommunens räkning av två i enskild ägo befintliga tegelbruk på Selaön i Mälaren, varom villkorligt köpeavtal upprättats. Efter hörande av underordnade myndigheter, som avstyrkte förslaget, företogs ärendet till behandling i stadsfullmäktige den 1 mars 1920, och erhöll därvid kommitténs förslag 50 röster mot 40, varigenom frågan, som erfordrade två tredjedels majoritet, förklarades hava förfallit. Det ifrågavarande förslaget syntes delvis hava framkommit i avsikt att motverka befarad trustbildning på området samt motiverades med behovet av materiel för kommunens egna byggen och åtgärder i prisreglerande syfte. Förslagets motståndare gjorde gällande att tegelindustrin, som till stor del hade karaktären av säsongarbete, icke lämpade sig för allmän drift. Det uttalades till och med farhågor, att en kommunal tillverkning genom stora förvaltningskostnader och ökade arbetslöner skulle ställa sig så dyrbar, att enskilda företagare skulle bli i tillfälle att ytterligare höja sina försäljningspris och att sålunda ett kommunalt ingripande skulle leda till helt annat resultat än vad som åsyftats.

Av det anförda torde framgå att kommunal verksamhet för tillverkning av tegel varit starkt ifrågasatt men väckt stora betänkligheter. För statens del ställer sig saken något annorlunda. Statlig verksamhet förutsätter mera koncentration, och i fråga om tegelindustri torde detta knappast kunna ifrågakomma. Kostnaderna för transport från tillverkningsort till byggnadsplats äro nämligen så betydande, att tegelindustriens avsättning blir naturligt begränsad till området närmast produktionsorten. Utskottet håller sålunda före, att därest ett allmänt ingripande bör ske, i form av tillverkning och försäljning av tegel, något som knappast kan ifrågakomma annat än vid storstäderna, detta bör överlämnas till enskilda kommuner.

I fråga om byggnadsmateriel av trä ställer sig frågan något annorlunda. Här utövar staten genom domänverket redan en avsevärd verksamhet. I mindre grad förekommer redan nu, att staten själv genom åtskilliga sågverk förädlar trävaror. I sådant hänseende må nämnas Garpenberg i Dalarna, Bjurfors i Västmanland, Karlsby och Gullberg i Östergötland, Böda på Öland och Kungsskogen i Värmland samt slutligen det nyanlagda sågverket vid Porjus. Vid dessa samt en del tillfälliga och flyttbara sågar, såsom de i Rättvik och Råneå nyligen förhyrda sågarna, förekommer eller är avsett, att staten skall tillverka sågade och även hyvlade trävaror för statens eget behov samt för avsalu till ortsbefolkningen. En på grund av riksdagsskrivelse år 1919 tillsatt kommitté, sakkunniga för utredning rörande förädlingsverksamhet genom statens försorg beträffande avkastningen från statens skogar, har under över-

vägande fråga om utvidgning av statens träförädlingsverksamhet. Härjämte ha år 1920 tillsatts sakkunniga för utredning beträffande organisations- och avlöningsförhållanden vid domänverket, vilka även ha att föreslå lämpliga organ för utövande av statens försäljningsverksamhet på området. Det synes utskottet lämpligast, att resultatet från de redan igångsatta utredningarna avvaktas, innan vidare åtgärder vidtagas.

Slutligen får utskottet erinra om att de i motionen berörda frågorna, i vad de avse den framtida utvecklingen, torde komma att beaktas av socialiseringsnämnden, som har att utreda »lämpligheten av och betingelserna för ett överförande i samhällets ägo eller under samhällelig kontroll av naturtillgångar och produktionsmedel, som äro för landets ekonomi och befolkningens välförstånd av större vikt eller eljest prövas böra omhänderväras av samhälleliga organ».

Med hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 11 mars 1921.

På utskottets vägnar:

ERIK LAURÉN.

Närvarande: herrar Laurén, Sjöström, Pettersson i Vrätsered, Holmner, Olsson i Gävle, Jonsson i Mörkhult, Lindström i Långnäs, Blomquist, Carlsson i Gävle och Norling.